

Informationsblad från kunskapslägesrapporten SOU 2018:8

KÄRNAVFALLSRÅDET

Ansvar efter förslutning

Det tar nästan ett sekel att bygga ett slutförvar för använt kärnbränsle och den miljöfarliga verksamheten fortsätter även efter att ett förvar är färdigt och förslutet. Vem kan ta ansvar för ett slutförvar i flera hundra år?

Reaktorinnehavarnas ansvar

Enligt EU-direktiv ska varje land ta ansvar för sitt kärnavfall och använda kärnbränsle. I Sverige står det i lagen att tillståndshavarna till reaktorerna (reaktorinnehavarna) ska ta hand om det kärnavfall och använda kärnbränsle de skapar och slutförvara det på ett säkert sätt, även när det gäller finansieringen för det. Genom att i lagstiftningen klargöra att reaktorinnehavarna är ansvariga har svenska staten uppfyllt sina skyldigheter enligt IAEA:s (the International Atomic Energy Agency) internationella avfallskonvention från 1997. Enligt konventionen så vilar ansvaret på staten om det inte finns någon sådan tillståndshavare/reaktorinnehavare. Men frågan är om statens sistahandsansvar är tillräckligt tydligt i och med detta?

Reaktorinnehavarna och SKB

För att praktiskt hantera och slutförvara det använda kärnbränslet har reaktorinnehavarna tillsammans bildat sitt bolag Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB). Reaktorinnehavarna ansvarar hela tiden för det använda kärnbränslet medan SKB ansvarar för de anläggningar som det mellanlagras eller slutförvaras i samt för transporter. Reaktorinnehavarna och SKB har alltså ett slags delat ansvar. Reaktorinnehavarna, som formellt äger det använda kärnbränslet, måste lita på att SKB:s enskilda anläggningar motsvarar de krav som ställs på mellanlagring och slutförvaring.

Att bygga ett slutförvar för använt kärnbränsle tar minst 70–80 år (anläggningstiden) och verksamheten fortsätter även när det är färdigt och förslutit. Reaktorinnehavarna har alltså ett ansvar som sträcker sig mycket långt fram i tiden, trots att reaktorerna troligen stängts av flera decennier innan ett förvar ens är klart. En viktig fråga är vem som kan ta ett ansvar på riktigt lång sikt? Regeringen har gjort uttalanden om att det ”ligger i sakens natur” att staten ska ta ett långsiktigt ansvar. Det står dock inte uttryckligen i någon lag och mark- och miljödomstolen skrev följande i sitt yttrande till regeringen om tillåtlighet: mark-och miljödomstolen anser att ett slutförvar för använt kärnbränsle är tillåtligt endast om det klargörs vem som har ansvar enligt miljöbalken på mycket lång sikt.

Fysiskt skydd – delat ansvar både före och efter förslutning

Under anläggningstiden har reaktorinnehavarna ansvaret för fysiskt skydd dvs. att ingen obehörig kommer åt det använda kärnbränslet och kärnämneskontroll dvs. bokföring av allt använt kärnbränsle så att det inte kommer på avvägar. Samtidigt har SKB som ägare av slutförvarsanläggningen ett ansvar för det fysiska skyddet av själva anläggningen. Detta uppdelade ansvar kvarstår även efter förslutning.

Miljöfarlig verksamhet efter förslutning – SKB:s ansvar som verksamhetsutövare enligt MB

SKB har ansett att deras ansvar upphör när slutförvaret slutgiltigt är förslutet. Mark- och miljödomstolen anser däremot att slutförvaring av kärnavfall även därefter kan göra att omgivningen kan skadas och bli störd av joniserande strålning (se 9 kap. 1 § 3 miljöbalken). SKB kommer alltså att bedriva tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet, både genom slutförvaring av kärnavfall efter förslutning och genom att de måste återställa miljön ovan mark. SKB har dessutom ansvar om det finns en misstanke att verksamheten har orsakat en miljöskada och de måste då avhjälpa skadan och störningar för miljön och efterbehandling av en miljöskada (se 10 kap. miljöbalken). Någon bortre tidsgräns för detta ansvar finns inte.

Att staten kan ta ett sistahandsansvar för detta över lång tid har med tillit göra, inte minst i värdkommunen. Idag pågår det en utredning som ser över ansvaret efter förslutning.

Även SKB bör se över sina planer eftersom deras ansvar kommer att sträcka sig längre än de tidigare tänkt samt att de inte tidigare ansett att de kommer att bedriva slutförvaring av kärnavfall efter förslutning.

Läs mer i *SOU 2018:18 Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2018 - Beslut under osäkerhet*
www.karnavfallsradet.se/publikationer
Kontakt: karnavfallsradet@regeringskansliet.se